

บทที่ 1



บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนการสอนทางด้านแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ มีเป้าหมายเพื่อผลิตบัณฑิตเข้าสู่อาชีพในระบบธุรกิจตามสภาพสังคมและเทคโนโลยี เป็นวิชาชีพที่รองรับการเจริญเติบโตและการพัฒนาประเทศในวิชาชีพนี้ ในภาวะตลาดแรงงานที่มีการแข่งขันกันสูง มีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีอยู่หลายแห่งด้วยกัน รวมทั้งภาควิชาศิลปะในสถาบันราชภัฏที่มีความพร้อมก็ได้เปิดการเรียนการสอนโปรแกรมวิชาศิลปกรรม แขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ในระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ. 2531 โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และประสบการณ์สามารถประกอบอาชีพด้านศิลปกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านศิลปกรรมเป็นอย่างดี
2. มีเจตคติที่ดีต่องานศิลปกรรมและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี
3. มีความซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อสังคมและวิชาชีพศิลปกรรม
4. มีความสามารถในการจัดระบบงานบริหาร และสร้างสรรค์งานด้านศิลปกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีสื่อนิกในการสร้างสรรค์ด้านศิลปกรรมที่มีบทบาทต่อการส่งเสริม และทำนุบำรุง-ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

วิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และ 2 เป็นวิชาแกนสำคัญของหลักสูตรนิเทศศิลป์ที่จัดไว้เป็นรายวิชาบังคับในกลุ่มวิชาเอกที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องผ่านการประเมินผล มีค่าหน่วยกิต 6 หน่วยกิต โดยรายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 มีคำอธิบายรายวิชาที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับ

ความเป็นมาและวิวัฒนาการของนิเทศศิลป์ กระบวนการและองค์ประกอบต่าง ๆ ของนิเทศศิลป์ การดำเนินงานนิเทศศิลป์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การแก้ไขความ สัมเหลวที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานนิเทศศิลป์ และความสัมพันธระหว่างงานนิเทศศิลป์กับ งานด้านต่าง ๆ ศึกษาหลักการออกแบบและการออกแบบสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ และรายวิชาออก- แบบนิเทศศิลป์ 2 มีคำอธิบายรายวิชาที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาถึงการปฏิบัติงานออกแบบ เครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในกิจกรรมและสถานที่ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงหลักการของการสื่อสาร ที่จำแนกตามลักษณะการสัมผัสรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

เมื่อมีการเปิดการเรียนการสอนแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ในสถาบันราชภัฏนับตั้งแต่ ปีการศึกษา 2528 เป็นต้นมา ได้มีการติดตามการวิจัยหลักสูตรและประมวลปัญหาต่าง ๆ ได้พบว่ การจัดการเรียนการสอนจะบรรลุผลช้าเร็วตามเป้าหมายหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย อย่าง อาทิเช่น ผู้สอน สื่อการเรียนการสอน ห้องปฏิบัติการ ฯลฯ จากการประชุมสัมมนาเชิง- ปฏิบัติการแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ เมื่อวันที่ 8-11 กันยายน 2535 ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ผลการประชุมสัมมนาสรุปได้ว่าหลักสูตรแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ยังขาดความต่อเนื่อง คำอธิบาย รายวิชายังไม่ครอบคลุมเนื้อหาและข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ เจ้าของผู้ประกอบการทางด้านการออก- แบบนิเทศศิลป์ ควรมีส่วนร่วมในการร่างและปรับปรุงหลักสูตร (อานวยวุฒิ สาระสาริน, 2535)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 ภาควิชาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏ สวนดุสิตได้จัดสัมมนาภายใต้หัวข้อเรื่อง "นิเทศศิลป์ในทศวรรษหน้า" เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2536 ผลการประชุมสัมมนา สรุปได้ว่า บัณฑิตที่จบการศึกษาจากแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ยังขาดทักษะ ในการปฏิบัติงาน ความรู้ในวิชาชีพยังไม่เพียงพอและยังต้องการการปรับตัวเพื่อมีความพร้อมในการ จะเข้าสู่ตลาดแรงงานในวิชาชีพออกแบบนิเทศศิลป์ (บพิตร กัตถุชสิทธิ์, 2536)

สูงงกช เย็นยอดวิชัย (2530) ได้ศึกษาวิจัยทางด้านหลักสูตรของวิทยาลัยครู เรื่อง การวิเคราะห์หลักสูตรวิชาชีพของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ผลการวิจัยได้พบว่า

1. ด้านเนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอน มีปัญหาดังต่อไปนี้

1.1 ไม่มีคู่มือประกอบการเรียนหรือแนวการสอน จึงทำให้การแยกเนื้อหาวิชาเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติแตกต่างกัน จึงควรมีการกำหนดร่วมกันว่ารายวิชาใดควรมีเนื้อหาใด เป็นภาคทฤษฎีและเนื้อหาใดเป็นภาคปฏิบัติจำนวนเท่าใด

1.2 เนื้อหาวิชาบางวิชาไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร

1.3 เนื้อหาในหลักสูตรกล่าวไว้กว้างเกินไป ทำให้มีปัญหาในการคัดเลือกมาใช้

1.4 เนื้อหาวิชาบางวิชาซ้ำซ้อนกับที่เคยเรียนมาแล้ว จึงควรตัดออกและเพิ่มเนื้อหา

ที่ทันสมัยเข้าไปแทน

1.6 เนื้อหาวิชาบางวิชาสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนอยู่ใน

ระดับน้อย

2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

2.1 มีปัญหาในการสอนภาคปฏิบัติ เพราะพื้นฐานความรู้เดิมไม่สอดคล้องกับวิทยาการสมัยใหม่ จึงควรจัดให้มีการพัฒนาทางด้านนี้แก่อาจารย์ผู้สอนโดยเร่งด่วน

2.2 นักศึกษามีพื้นฐานความรู้แตกต่างกันมาก ทำให้มีปัญหาในการจัดกิจกรรม จึงควรมีการกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานในการคัดเลือกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 เอกสาร ตำรา สำหรับการค้นคว้ามีน้อยมาก รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนชนิดอื่น ๆ ด้วย

2.4 ผู้สอนเข้าใจความมุ่งหมายของหลักสูตรแตกต่างกัน ดีความคำอธิบายรายวิชาไม่ตรงกันทำให้เห็นต่างกัน จึงควรมีคู่มือครูหรือแนวการสอนประกอบทุกวิชา

2.5 จำนวนชั่วโมงสอนไม่เอื้ออำนวยให้ฝึกภาคปฏิบัติได้อย่างเพียงพอ จึงควรพิจารณาเรื่องการเพิ่มจำนวนชั่วโมงภาคปฏิบัติให้เหมาะสม

นอกจากนั้น มรรฐา จึงอยู่สุข หัวหน้าภาควิชาศิลปะ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (13 มิถุนายน 2537 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงสภาพการเรียนการสอนทางแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ สรุปได้ว่า ยังมีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้คือ ยังขาดบุคลากรและเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ขาดสื่อการเรียนการสอน ตำราและเอกสาร คาอธบายรายวิชายังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแต่ละสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ในสถาบันราชภัฏมีการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ทั้งในส่วนของเนื้อหาวิชา การกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล

จากเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ได้พบว่า ในการเรียนการสอนทางด้านออกแบบนิเทศศิลป์ในบ้านเราในปัจจุบัน ยังมีปัญหาอยู่หลายด้าน นับตั้งแต่การกำหนดเนื้อหาวิชา วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน ไปจนถึงการวัดและประเมินผล ดังนั้นในฐานะที่ผู้วิจัยรับผิดชอบปฏิบัติการสอนวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และออกแบบนิเทศศิลป์ 2 ระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตรของสภาการฝึกหัดครู จึงได้มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารายวิชาดังกล่าว เพื่อให้มีการเรียนการสอนเหมาะสมกับนักศึกษาของสถาบันราชภัฏ อันจะช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนวิชานี้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนสูงยิ่ง ๆ ขึ้น

จากความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงในด้านตลาดแรงงาน วิชาชีพเฉพาะสาขา ในอันที่จะผลิตบัณฑิตทางแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ให้มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษานับตั้งแต่มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับอนุปริญญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา จนกระทั่งขยายถึงระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยไว้ทั้งสิ้น ดังนั้นในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนรายวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และรายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 2 ซึ่งเป็นวิชาแกนบังคับในหลักสูตร ได้มองเห็นความจำเป็นอันเร่งด่วนในการพัฒนารายวิชานี้ จึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการเรียนการสอนในแขนงวิชานี้ ได้แก่

ครู อาจารย์ผู้สอน นักศึกษาที่อยู่ในระหว่างการศึกษารายวิชาบังคับ และผู้ประกอบการที่รับผิดชอบไปปฏิบัติงานในตลาดแรงงาน โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาในส่วนของกาหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหารายวิชา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ระดับปริญญาตรี ทั้งในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โพรแกรมศิลปกรรมในสถาบันราชภัฏ ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหารายวิชา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยจะทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นในการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และ 2 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โพรแกรมศิลปกรรม ในสถาบันราชภัฏที่เปิดสอนเท่านั้น
2. การศึกษาจะศึกษาด้าน วัตถุประสงค์ เนื้อหารายวิชา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล
3. การศึกษาจะสำรวจความคิดเห็น นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันราชภัฏที่เปิดสอนโพรแกรมศิลปกรรม ปีการศึกษา 2537 เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเนื้อหา ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และ 2 เกี่ยวกับทฤษฎี

หลักการอื่น ๆ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หลักสูตร บทความ วารสารและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้ประกอบการเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ โปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ ในด้านต่อไปนี้

- 2.1 วัตถุประสงค์รายวิชา
- 2.2 เนื้อหารายวิชา
- 2.3 การจัดการเรียนการสอน
- 2.4 การประเมินผล

3. ปรับปรุงแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นโดยอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ตรวจสอบแก้ไขเนื้อหา ความถูกต้องและชัดเจนของภาษา การใช้ถ้อยคำและคำถามครอบคลุมเนื้อหา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจึงนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยพิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยใช้เกณฑ์พิจารณา 3 ใน 5 ท่าน

การเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Experts) เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติดังนี้

- 3.1 อาจารย์ผู้สอนวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และ 2 หรือ
- 3.2 เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการร่างหลักสูตรการออกแบบนิเทศศิลป์

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

5. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มประชากร ประกอบด้วยประชากร 3 กลุ่มคือ

- 5.1 อาจารย์ผู้สอนวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และ 2 จำนวน 12 คน

5.2 นักศึกษาที่กำลังศึกษาหรือเคยศึกษาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 และ 2 ของสถาบันราชภัฏทั่วประเทศจำนวน 196 คน

5.3 ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพออกแบบนิเทศศิลป์ และมีผู้สำเร็จการศึกษาสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ของสถาบันราชภัฏทำงานอยู่ จำนวน 12 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์ดังนี้

6.1 นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ แต่ละคำตอบคิดเป็นร้อยละ

6.2 นำข้อมูลที่เป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แล้วหาค่า

มัชฌิมเลขคณิตของกลุ่มอาจารย์ นักศึกษาและผู้ประกอบการโดยกำหนดน้ำหนักของความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ โปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏไว้ 5 ระดับดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	คะแนนเท่ากับ	5
เห็นด้วย	คะแนนเท่ากับ	4
ไม่แน่ใจ	คะแนนเท่ากับ	3
ไม่เห็นด้วย	คะแนนเท่ากับ	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	คะแนนเท่ากับ	1

เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้ว นำมาแปลงความหมายโดยถือเกณฑ์ ดังนี้

4.50 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3.50 - 4.49 หมายถึง เห็นด้วย

2.50 - 3.49 หมายถึง ไม่แน่ใจ

1.50 - 2.49 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1.00 - 1.49 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

6.3 นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

มาเรียบเรียงและอภิปรายในลักษณะความเรียง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนารายวิชา หมายถึง การกำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน นามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข จัดลำดับตามขั้นตอนและตามความเหมาะสม เพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอน

วิชาออกแบบนิเทศศิลป์ หมายถึง วิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1 (รหัสวิชา 2031105) และวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 2 (รหัสวิชา 2031103) ในโปรแกรมศิลปกรรมของสถาบันราชภัฏ
โปรแกรมศิลปกรรม หมายถึง โปรแกรมวิชาในสายศิลปศาสตร์ตามหลักสูตรของกรมการฝึกหัดครู พ.ศ. 2530

สถาบันราชภัฏ หมายถึง สถาบันการศึกษา สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาวิจัย จะเป็นแนวทางการปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอน ในแขนงวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ที่มีความเหมาะสมกับสถาบันราชภัฏ
2. ผลการศึกษาวิจัย จะเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนร่วมกันของอาจารย์ผู้สอนวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ที่เปิดสอนในสถาบันราชภัฏ
3. ผลการศึกษาวิจัย จะเป็นแนวทางการผลิตเอกสารตำราสำหรับรายวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ 1, 2 และรายวิชาอื่นอีกต่อไป